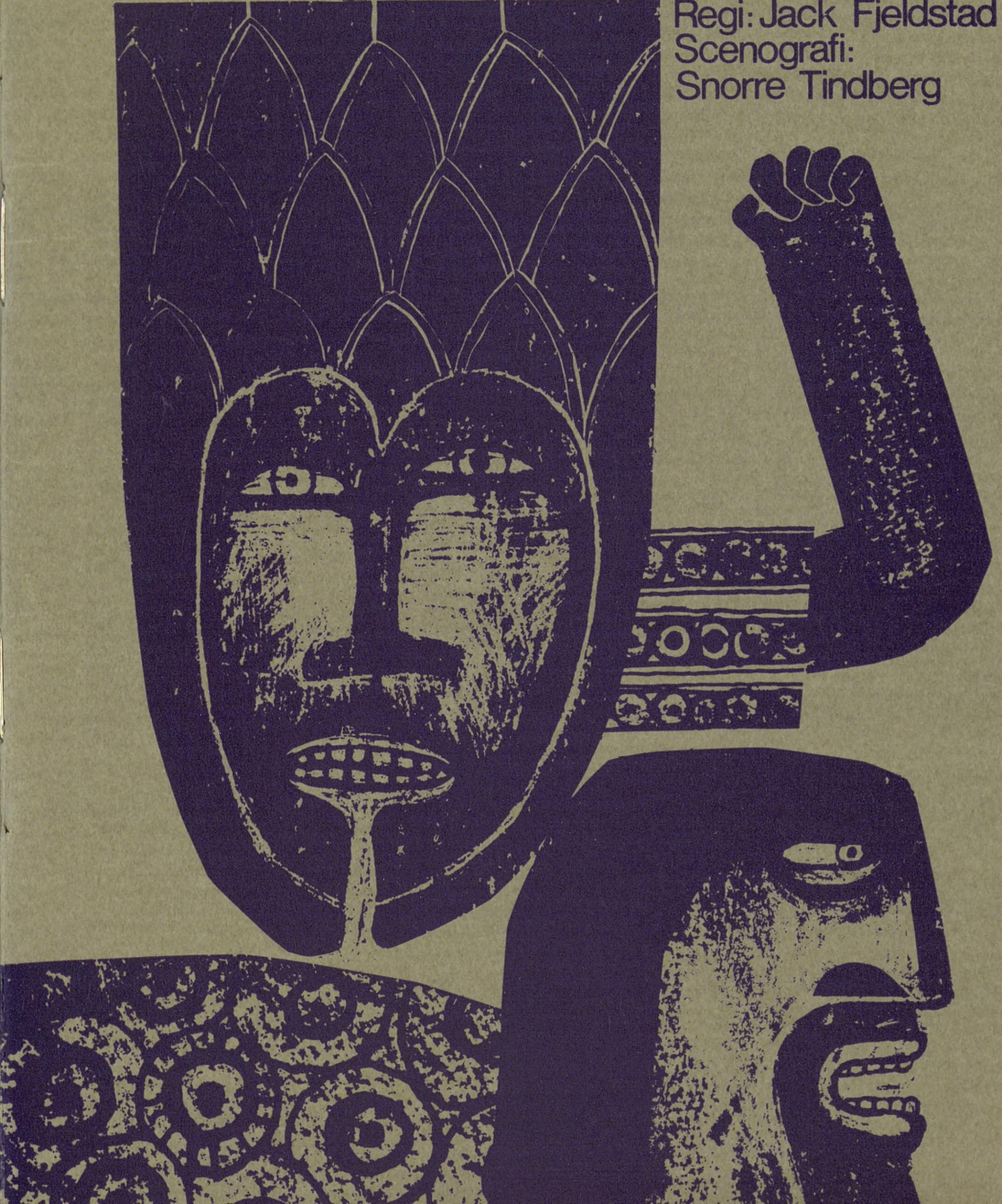

WOLFE SOYINKA MYREDOCKET

Det Norske Teatret
Rosenkrantzgt.11

SCENE2

Regi: Jack Fjeldstad
Scenografi:
Snorre Tindberg

B159/148972

WOGE SOVINKA MYREOGKET

omsett av RAGNALD SKREDE
regi: JACK FJELDSTAD
scenografi: SNORRE TINDBERG

inspisient: ARNE SKOG
rekvisitør: SIMEN REVOLD
sufflør: ELSA ISEFIÆR

Maske av kopper frå Ife

Alu, ei gammal kone INGRID ØVRE

Maturi, mannen hennar

HARALD HEIDE STEEN

Ein tiggjar JOHAN KJELSBERG

Kadiye, prest

FRIMANN FALCK CLAUSEN

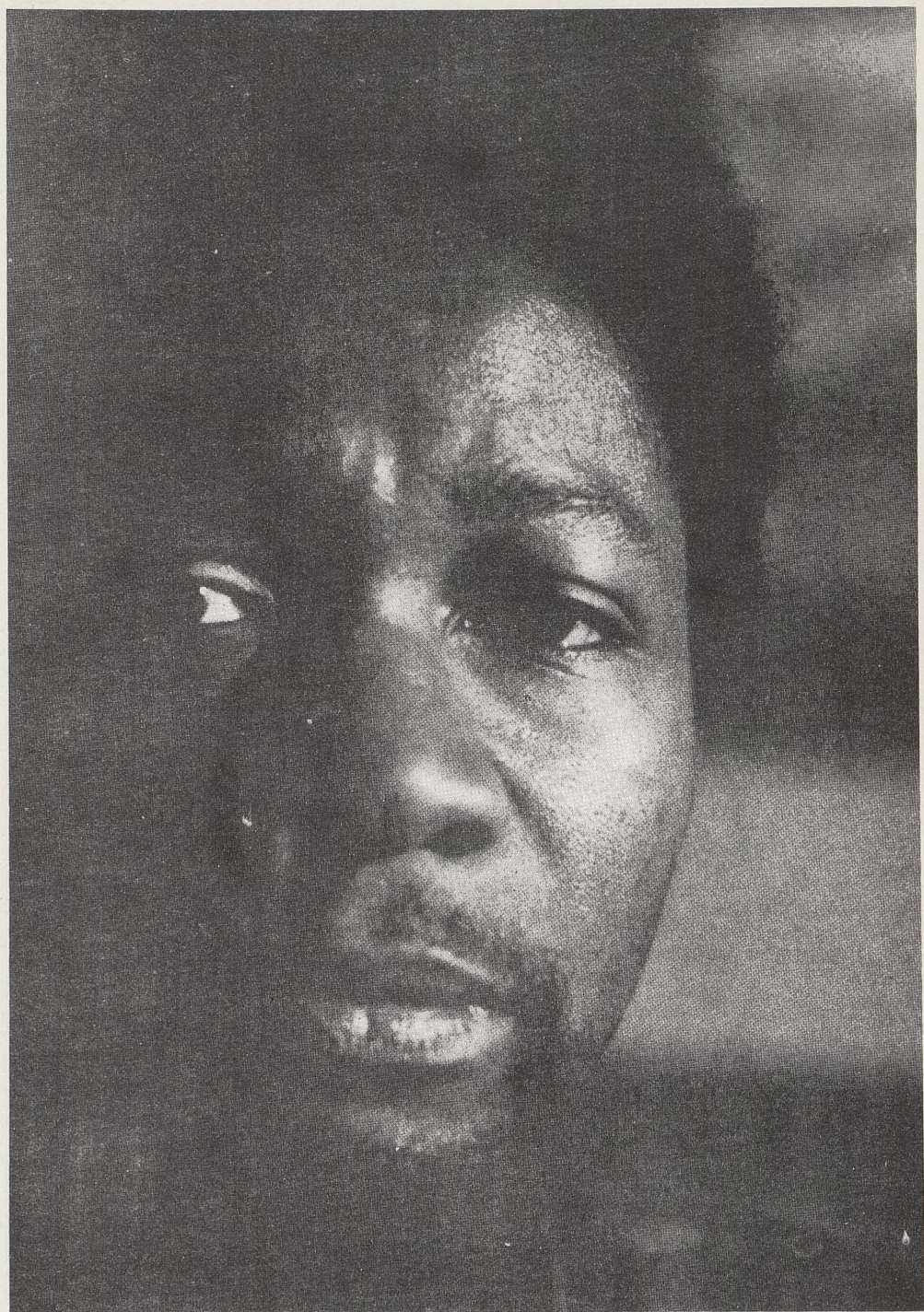
Igwezu, sonen til Alu

OLE-JØRGEN NILSEN

Hovud i terrakotta frå Ife

programredaksjon: Halldis Hoaas
foto: Harald Medbøe
trykk: Torres Trykkeri, Oslo

WOLE SOYINKA — EIN DIKTAR I DET MODERNE AFRIKA

I den tragiske og uoversiktlege tida som gjekk føre det første kuppet i Nigeria i januar 1966, hende det noko som fekk nasjonen til å gløyme uroa og uvissa. I oktober 1965 var det val i den vestlege delstaten i landet, eit val som alle visste at den sitjande delstatsregjeringa hadde vunne ved hjelp av korrupsjon og grovt valfusk, og etter valet skulle den «attvalde» statsministeren i Vestregionen — Akintola — tale til folket over radio. Men i same augneblinken som bandet med talen hans skulle setjast i gong, trengde ein maskert mann seg inn i kringkastingsstasjonen og tvinga teknikarane til å sende eit anna band som han hadde med seg. I staden for den tynne, pipande røysta til statsministeren, hørde lydarane ei djup røyst som roleg sa: «Dette er røysta, den sanne røysta til folket, til folket i Vest Nigeria. Akintola, kom deg ut, kom deg vekk og ta med deg den banden av svikarar som har mista all skamkjensle.» Wole Soyinka, den mest kjende dramatikaren i landet og ein av dei fremste moderne afrikanske forfatarane, vart klaga for å stå bak denne handlinga. Men det synte seg uråd for påtalemakta å prove at han var den skuldige, og han vart frikjend. I og for seg kan det vere det same om Soyinka var den maskerte mannen eller ikkje, men like fullt er ei handling som dette på mange vis typisk for han. Verksemda hans har heile tida vore prega av ein djup vilje til å gå inn i det samfunn han er ein del av. Dette syner seg både i diktverka hans og i artiklane og handlingane hans. Like etter at krigen mellom Nigeria og Biafra braut ut, freista han å få dei to partane til å ta til vitet og stogge krigshandlingane. På eiga hand drog han til Ojukwu for å tale med han, og han sende ut ein appell der han skulda politkarane for meir å vere ute etter blod enn etter ei verkeleg løysing på konflikten. Han meinte at den føderale regjeringa var oppsett på å knuse iboane, koste kva det koste ville, og han skreiv: «Ingen vil

vinne nokon siger i denne konflikten, han vil berre bli ei stadig gjentakning av menneskeleg og materiell øyding og vil ende i ein falsk kontroll som ein dag vil slå oss i andletet og nasjonen i bitar for all tid . . . Ein kamp til enden, vil få ein ende på alt, eller ikkje noko . . .»

Den opne stoda han tok, kosta han fri-
domen, og i to år sat han fengsla. Lenge
trudde ein at regjeringa hadde tatt livet
hans, men til slutt sleppte dei han fri og
Soyinka er no tilbake i den gamle stil-
linga si som leiar for teaterskolen ved
Universitetet i Ibadan.

Wole Soyinka er ein sær s allsidig diktar.
Han er best kjend som dramatkar, men
har også gitt ut ei diktsamling og ein
roman.

Han vart fødd i Abekouta i Vest Nigeria
i 1934 og hører til Yorubafolket. Han stu-
derte ved universiteta i Ibadan og Leeds,
og hadde mellom andre den kjende
Shakespeareforskarer J. Wilson Knight
som lærar i Leeds. Etter åra ved univer-
siteta arbeidde han som regiassistent ved
Royal Court Theatre i London. Han ven-
de attende til Nigeria då landet vart sjølv-
stendig og bygde i heimlandet opp fleire
teaterselskap. Stykka hans har vore spe-
la i fleire land og omsette til fleire språk.

Det er eitt tema som Soyinka vender att-
ende til i mest alt han har skrive, og det er
konflikten mellom den gamle afrikanske
kulturen og den moderne sivilisasjonen.
Og han idylliserer korkje fortida eller no-
tida. Han ser verdi i det farne, men er
også i stand til å sjå at Afrika ikkje var
eit kontinent utan konflikhtar før dei kvite
kom dit. Denne dobbeltstoda til den afri-
kanske fortida har gjort at han har stilt
seg kritisk til den mest kjende litterære
skolen i det moderne Afrika — négritude-
rørsla. Diktarane som reknar seg som
tilhengjarar av denne rørsla ser med ro-
mantiske auge på den gamle afrikanske
stordomstida, og verka deira får stund-
om lét av falsk nasjonalromantikk. Soy-
inka har hatt fleire oppgjer med ein slik
ukritisk måte å handsame sin eigen kul-
turelle bakgrunn på. Han meiner at det er
nett det konfliktfylte i den gamle kulturen

som gjer at han har noko å seie også for den moderne afrikanaren, som strir med den korruperande påverknaden frå vestleg europeisk kultur.

I diktverka til Soyinka kjem banda til fortida ofte til uttrykk gjennom referansar til gamal yorubamytologi. I romanen sin — **The Interpreters** — gir han til dømes hovudpersonane, som er moderne intellektuelle nigerianarar, drag frå gudane i det gamle yorubaparthenonet, og i det dramaet han skreiv til sjølvstendefeiringa i Nigeria — **A Dance of the Forests** — er det eit hovudtema at ein ikkje kan løyne fortida og historia si, om ein skal kunne kome til full forståing av si eiga samtid.

Wole Soyinka ser kunstnaren si rolle i det moderne Afrika som problematisk. Han meiner at ein afrikansk kunstnar må vere noko meir enn ein person som sit i eige elfenbeinstårn utanfor samfunnet, men han må også vere noko anna enn ein politikar som berre går inn i samfunnet på ukritisk vis. Soyinka ser kunstnaren som eit menneske som er ein del av eit samfunn, samstundes som han på ein merkeleg måte står utanfor og skildrar det. Han er med og skaper og øyde-

leg samfunnet på same tid. Som symbol på kunstnaren i det moderne Afrika har Soyinka valt den gamle yorubaguden, Ogun, som samstundes var gud for krigarar og kunstnarar. Guden hadde to sider ved sin natur, ei øydeleggjande og ei skapande. Daude og ofring er også sentrale tema i diktinga til Soyinka, på mange måtar ligg det eit sterkt ønske om å kunne kontrollere daude og øydeleggjande i denne interessa. Det er som om dikteren vil sigre over og gi dauden meining ved å skaffe seg kunnskap om og dikte om kva det er som driv folk til å øydeleggje kvarandre.

Den teaterforma Soyinka har skapt, har røter i dei gamle rituelle spela til yorubafolket. Han byggjer på ein levande tradisjon, for bak seg har han ikkje berre dansespele frå dei tradisjonelle mytiske festane, men også arven frå dei første moderne yorubatruppene som vart skipa i tjue- og trettiåra. Desse truppene drog rundt frå stad til stad og førte opp spel om religion og mytiske hendingar; men dei tok òg for seg emne frå den politiske kvardagen i Nigeria og kom med beiske kommentarar til det kvite styret under

kolonitida, og til korrupsjon og nepotisme i tida like før kuppa i landet.

Typisk for den dramatiske teknikken Soyinka nyttar, er det at han skiplar ei kronologisk utvikling. Han bryt tidsdimensjonen og lar bilete frå det farne blande seg inn i den samtidige handlinga. Draum og syner går inn som ein del av det publikum ser på scenen. Samstundes dreg han inn alle dei gamle dramatiske verkeidla: mime, dans og song løyser heile tida av det talte ordet.

Myrfolket skil seg på mange vis frå dei andre drama til Soyinka. Her skriv han mellom anna ikkje om yorubafolket. I staden legg han handlinga til det myrlendte landet kring deltaet til elva Niger. I denne delen av Nigeria bur ijawfolket som liksom yorubaane har ein rik dramatisk tradisjon. Eit av dei gamle spela deira — **Ozidi** — er blitt modernisert av den nigerianske dramatikaren og poeten J. P. Clark.

Dei mytiske og religiøse førestellingane i **Myrfolket** er tydeleg prega av den gamle trua til ijawane. Gudane deira heldt til i bekkefara og elveleia i deltaet. Dei var udødelege menneske som budde under vatnet; dei hørde til dei gamle helteættene til folket. Stundom synte gudane seg i hamen til ein pytonslange, og slangen var eit heilagt dyr, ikkje berre hos ijawane, men også hos ei rad andre folk og stammar i Nigeria. I spelet til Soyinka er presten leiari for ein slik slangekult som ein finn blant ijawaene.

Myrfolket handlar om samanstøyten mellom gammalt og nytt. Hovudpersonen Igwezu kjem attende frå storbyen og ser korleis presten har taket på folket i heimegrenda hans. Presten svelt aldri, sjølv i magre år; og Igwezu skjønar at det kjem av at folket ligg under for overtru. Han bryt overtrua av di han veit at flaumen ikkje har noko med gudane å gjere. Men på den andre sida veit han òg at folket ikkje har mista trua på makta til gudane og på makta til presten som utnyttar dei. Igwezu står derfor i ei dobbeltstilling, fanga liksom Ni-

geria sjølv mellom det gamle og det nye. Presten kan sjølvstolte tolkast berre som ein representant for undertrykkjarar som lever av ukunna til folket. Men eg trur at det er råd å sjå han som eit symbol på korruperte politikarar som er meir opp-tekne av å fylle si eiga vom enn av å tene folket.

Myrfolket er ikkje berre eit åtak på gamal overtru, det er eit spel om det dilemma det moderne Afrika lever i. Derfor er byen og det han står for like farleg som gamletida. Byen og det moderne livet har gjort at bror til Igwezu er blitt liksom prest, berre oppsett på å rive til seg rikdom og materielle gode ved å lure og

snyte andre, til og med sin eigen bror. Den mest uforklarlege skapnaden i stykket er den blinde tiggaren. Han står for det muslimske Nordnigeria og sameininga mellom han og Igwezu kan sjåast som ein freistnad på å uttrykke at folket i nord og sør må stå saman i kampen mot utbytting og despoti. Men tiggaren er noko meir enn eit bilete på Nordnigeria, han er mest som eit sendebod for lag- naden. Han set konflikten i gong, og han er knytt til folket i landsbyen på ein merkeleg måte av di han også har levd gjennom tider med svolt og uår. Men han ser svoltten som noko som stammar frå tørke, ikkje frå flaum. Han byr seg fram som tenaren til Igwezu — biletet på det moderne nigerianske folket — og endar spelet med å seie:

«Eg skal vera her og vitne om det som hender.»

Med andre ord trur eg han er det biletet Soyinka brukar i **Myrfolket** for å skildre rolla til diktaren i det moderne afrikanske samfunn.

Helge Rønning

Ei liste over dei publiserte verka til Wole Soyinka:

SKODESPEL:

A Dance of the Forests

The Lion and the Jewel (Løva og juvelen, norsk omsetjing i «Når trommene talar», Samlaget 1968.)

The Swamp Dwellers (Myrfolket)

The Trials of Brother Jero

The Strong Breed

Desse fem skodespela er samla i **Five Plays** (Oxford University Press, 1964)

The Road (OUP, 1967)

Kongi's Harvest (OUP, 1967)

ROMAN:

The Interpreters (Andre Deutsch, 1965)

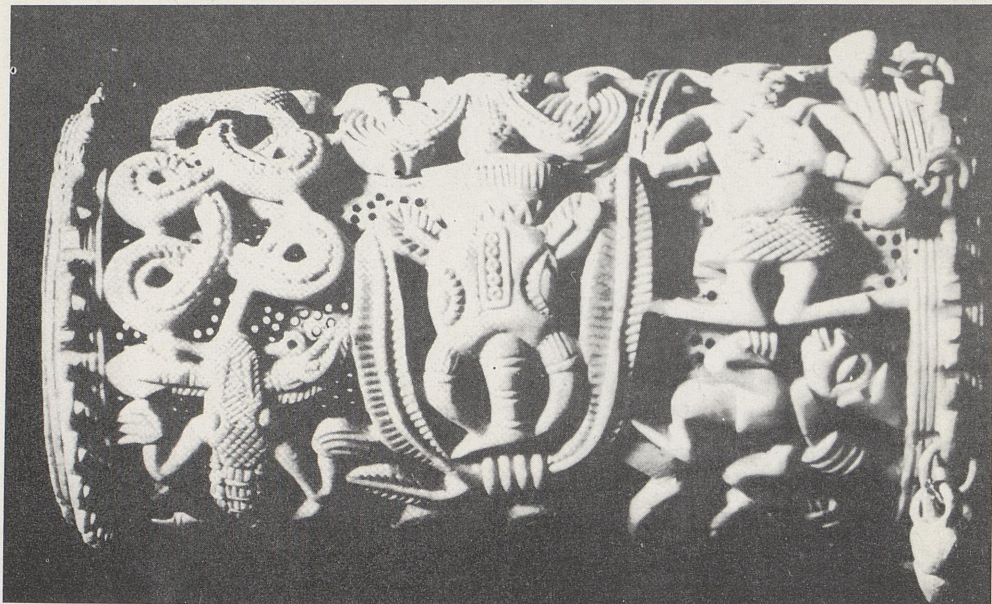
DIKT:

Idanre (Methuen, 1967)

Dessutan har Wole Soyinka skrivne ei rad artiklar i tidsskrift og aviser, og delar av verka hans finst i ulike antologiar over moderne afrikansk diktning.

Bilete frå ein filmatisert versjon av «Myrfolket» – THE SWAMP DWELLERS

Utskore elfenbeinsarmband frå Owo

REQUIEM

1

You leave your faint depressions
Skim-flying still, on the still pond's surface.
Where darkness crouches, egret wings
Your love is as gossamer.

2

Hear now the dry wind's dirge. It is
The hour of lesson, and you teach
Painless dissolution in strange
Disquietudes
Sadness is twilight's kiss on earth.

3

I would not carve a pillow
Off the clouds, to nest you softly.
Yet the wonder, swift your growth, in-twining
When I fold you in my thorned bosom.
Now, your blood-drops are
My sadness in the haze of day
And the sad dew at dawn, fragile
Dew-braiding rivulets in hair-roots where
Desires storm. Sad, sad
Your feather-tear running in cleft between
Thorned buttresses, soon gone, my need
Must drink it all. Be then as
The dry sad air, and I may yield me
As the rain.

4

So let your palm, ridge to ridge
Be cupped with mine
And the thin sad earth between will nurture
Love's misfoundling — and there it ended.
Storm-whispers swayed you outward where
Once, we cupped our hands. Alone I watched.
The earth came sifting through.

5

I shall sit often on the knoll
And watch the grafting.
This dismembered limb must come
Some day
To sad fruition.

I shall weep dryly on the stone
That marks the gravehead silence of
A tamed resolve.

I shall sit often on the knoll
Till longings crumble too
O I have felt the termite nuzzle
White entrails
And fine ants wither
In the mind's unthreaded maze.

Then may you frolic where the head
Lies shaven, inherit all,
Death-watches, cut your beetled capers
On loam-matted hairs. I know this
Weed-usurped knoll. The graveyard now
Was nursery to her fears.

6

This cup I bore, redeem
When yearning splice
The torn branch.

This earth I pour outward to
Your cry, tend it. It knows full
Worship of the plough.
Lest burning follow breath, learn
This air was tempered in wild
Cadences of fire.

No phoenix I. Submission
To her cleansing flames fulfilled
Urn's legacy.

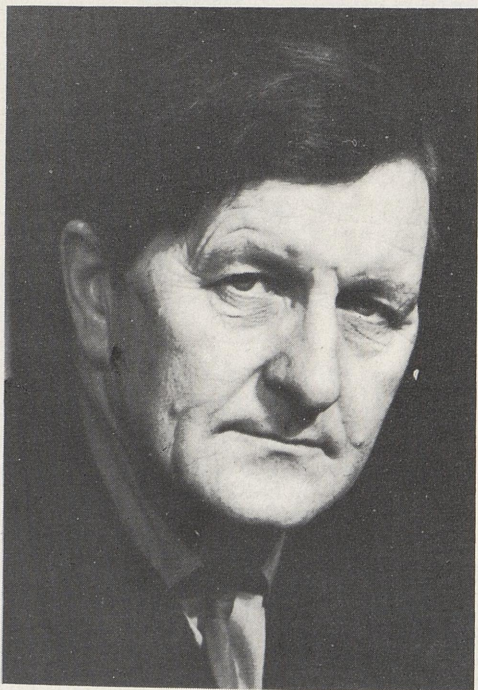
Yet incandescing was the roar alone
Sun-searing haze pools lit the kilns
That bronzed me.

It is peace to settle on life's fingers
Like bran; illusive as the strained meal's
Bloodless separateness.

Be still. And when this cup would crush
The lightness of your hand, build no shrine
Strew the ashes on your path.

OM JACK FJELDSTAD OG «MYRFOLKET»

Instruktør på «Myrfolket» er Jack Fjeldstad. Å presentere han for eit norsk publikum ville vel nærmast vere for ei fornærming å rekne! Vi treng berre nemne ei film-rolle som Jan Baalsrud i «Ni liv». Likevel kunne det vere på sin plass å minne om at sjølv om det er skodespelaren Jack Fjeldstad folk land og strand rundt kjenner, er instruktøren Jack Fjeldstad òg ein sær sars oppteken mann. Det er særleg Radioteatret han har vigg sine krefter, men han har sett i scene på Det Norske før òg, m.a. «Ungen» av Oscar Braaten, «De fem» av Gunnar Bull Gundersen på ABC-teatret og «Sønnafor verden» av Gunnar Mørck på hovudscenen. Nett no står han midt i førebuingane til jubileumsframsyninga i Tønsberg, «Kristina av Tunsberg» av Kåre Holt.

Det er ikkje første gongen Jack Fjeldstad arbeider med «Myrfolket». Han har sett stykket i scene for Radioteatret, sendt 11. september 1969. Den gongen såg rollelista slik ut: Tordis Maurstad var den gamle kvinna Alu, mannen hennar vart spela av Lars Tvinde. Tiggaren frå nord vart framstilt av Edvard Drabløs, medan Bjarne Andersen var presten, Kadiye. Den sentrale rolla som sonen Igwezu hadde Espen Skjønberg. Finn Havrevold skreiv den gongen i innleiinga til omtalen sin i Dagbladet:

«Stundom hender det i en skjebnetime for et land, for et kontinent, at tiden selv synes å utpeke dets store kunstnere. Da er det som om det som er kunstnerens stoff får et hemmelig tilsig av kraft og lødighet, av en åndens rikdom som ikke ofte blir en vanlig kunstner til del. For i tider hvor store og tunge avgjørelser presser menneskene nærmere hverandre er det ikke bare sitt eget håp, sin egen smerte og vilje og tro den store kunstneren eller dikteren tolker, men de manges. Det er fedrelandets trengsler som finner ord eller farve og tone hos ham eller henne, det er en verdensdels vilje til kamp, til lys og seier som utløses i et enkelt menneske...

Det står lys fra ordene hans, det er en diktning som åpner for et rikt, sterkt og fulltonende følelsesregister. Vi møter humor og vrede, lekende ironi og en dyp erkjennelse av menneskets kraft og svikfulle avmakt i kampen for likhet og rett. Personer og livsvilkår skildrer han med viten og originalitet.»

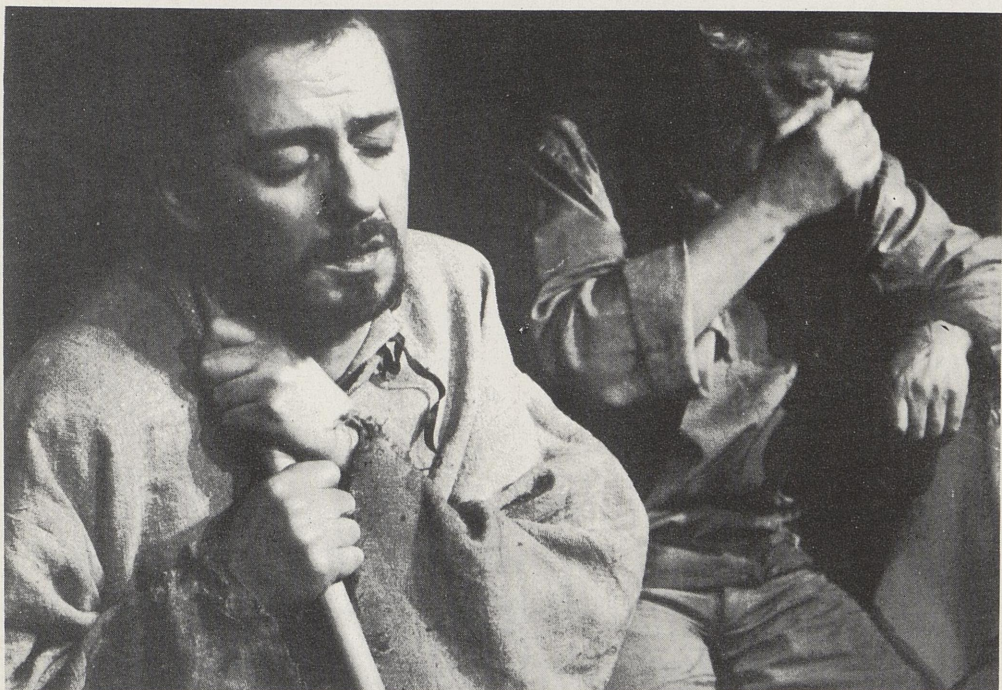
Ved sida av «Myrfolket» har Radioteatret spela to andre stykke av Wole Soyinka. Arnljot Eggen hadde sett «Løva og juveien» om til nynorsk, og Finn Kvalem var instruktør. Stykket vart sendt 28. september 1967. Den 9. januar 1969 sende Radioteatret «Den internerte», omsett av Ole Grepp, sett i scene av Hans Hei-

berg, og med Ole Grepp og Rolf Berntzen i dei to rollene. Då vi snakka med Jack Fjeldstad om arbeidet hans med «Myrfolket», understreka han kor gledeleg han synest det er å finne ein afrikansk dramatikar, førebels er det ualminneleg sjeldan kost på norske scener. Etter hans meining er stoffet slett ikkje vanskeleg tilgjengeleg for eit norsk publikum – det dreier seg om allmennmenneskelege problem, som ikkje er bunde til tid eller stad.

Menneska vi møter sit fast i gammal tradisjon, dei maktar ikkje rive seg laus frå den primitive naturen ikring seg – naturen er herren deira, dei har ikkje under-

lagt seg naturen. Einsame og redde er dei prisgitt si overtru og dermed sine evige vanskar.

Ellers kunne instruktøren fortelje at han sjølv har vore i Afrika – rett nok ikkje i Nigeria, men i Kongo/Brazzaville, der han var med i den svenske filmen «Lianbroen» saman med Harriet Andersson, Folke Sundquist og Mai Zetterling. Dette var i 1964 – Bergman-fotografen Sven Nykvist var både fotograf og regissør. Sjølv om tilhøva ikkje er dei same i Kongo og Vest-Afrika, gav likevel denne tida Jack Fjeldstad ei innsikt i livet i denne delen av verda som sikkert har vore ein verdfull inspirasjon i instruksjonsarbeidet.

PÅ HOVUDSCENEN SPELAR VI NO:

hedda gabler

henrik ibsen

regi: Tormod Skagestad
scenografi: Arne Walentin

«... den verdifulle oppførelsen (har) en lavmælt, intim kammertone som er rystende og gripende med sitt dype alvor.»

Asbjørn Omberg i Morgenposten
«Lise Fjeldstad behersker sine virkemidler uhyre kultivert... Odd Furøys Tesman er til dags dato hans fineste prestasjon som scenekunstner... Kveldens assessor Brack (Pål Skjønberg) er noe av det mest overbevisende kvinnekåte jeg har sett i den salong-kultiverte sjanger... Wenche Medbøe viser en ny side av sitt talent når hun fremstiller den forsakte, vevre fru Elvsted...»

Odd Eidem i VG

«Om (Astrid Sommers tante Julie) står et indre lys. Hun er i sannhet et adelsmenneske.»

Willy R. Kastborg i Arbeiderbladet

PREMIERE 12. MARS

BERNARDAS HUS FREDERICO GARCIA LORCA

regi: Elisabeth Bang
scenografi: Arne Walentin

med m.a. Astrid Sommer, Tordis Maurstad, Dagmar Myhrvold, Bab Christensen, Ragnhild Nygaard, Eva Solbakken, Inger-Lise Westby, Britt Langlie.

«Bernardas hus» er det siste skodespelet til den legendariske spanske diktaren Lorca – før falangistane sine geværkuler reiv han bort 19. august 1936. Soga om Bernarda Alba og dei fem døtrene hennar var for Lorca ei fullt ut realistisk skildring av livet blant spanske kvinner i ein liten landsby, kvinner bundne til eit strengt, tradisjonelt regelverk for sømmelig framferd. Den yngste dottera Adele gjer opprør mot det fengsel desse reglane utgjer – ho vil ikkje kasta bort livet sitt i evig venting, ho vil leve ut sine lengslar og sin lidenskap medan ho er ung. I kollisjonen mellom hennar livstrong og moras strenge truskap mot det etablerte samfunnssyn, oppstår tragedien.

Vårens musical blir

ZORBA!

regi: Rikki Septimus
scenografi: Arne Walentin

Dei fleste kjenner livskunstnaren Zorba – anten frå Niko Kazantzakis' bok, eller frå filmen der Anthony Quinn fekk sitt endelege gjennombrøt i hovudrolla. Hos oss skal (sjølv sagt!) Lasse Kolstad ivareta denne, saman med Sølvi Wang/Evy Tibell som madame Hortense, Svein Scharffenberg som Niko, Sidsel Ryen som den unge enkja, og Kari Rasmussen som Leieren. Teatersjef Skagestad skriv i «Tankar om eit repertoar»: «Konflikten mellom natur og kultur pregar den dramatikkk som står på spelplanen i vårsesongen: Ibsens «Hedda Gabler» med alle sine vakre naturgjevne krefter frustrerte i det viktorianske korsett, sprengde av det, – den spanske Bernarda Albas fem ulykkelege døtre, med alt sitt driftsliv og all sin menneskelege natur stengd inne bak kvite murar av katolisisme og spansk moral. Og på andre sida grekaren Zorba som har kraft og mot til å bryte ut av fastlagde mønster og la liv og livsglede strøyme fritt, – og som gjennom den greske songen og dansen knytter trådane attende til dei Dionysosfestar Hedda Gabler drøymmer om i statsrådinne Falks villa.

Natur og kultur – mennesket i kamp med naturen i og utanfor seg, adla av kampen; men til det står utan kontakt med naturen, trellbundne av sin sjølvskapte kultur – det er hovudmønstrer i repertoaret denne sesongen.»

Neste framsyning på

DET NORSKE TEATRET SCENE2

blir eit skodespel av Emmanuel Robles, MONTERRAT. Stykket er tilrettelagt av Lillian Hellman, og omsett til nynorsk av Arnliot Eggen. Bjarne Andersen har regien. Premiere medio april.

